

ISLOM DINI VA UNING MOHIYATI

Dalaboyeva Kamola Ovʻrinboy qizi

Chirchiq Davlat Pedagogika

Universiteti

Turizm Fakulteti

Xorijiy til va adabiyoti

yoʻnalishi (ingliz tili)

2-

kurs talabasi

dalaboyevakamola31@gmail.com

Abdixodirova

Gʻozal Erali qizi

Chirchiq Davlat Pedagogika

Universiteti

Pedagogika

Fakulteti

Umumiy Pedagogika

fani oʻqituvchisi

guzalyaabdukadirova01@gmail.com

ANNOTATSIYA: Islom dini- eng keng tarqalgan jahon dinlaridan biri boʻlib, diniy eʼtiqod, axloq va bagʻrikenglikning asosi hisoblanadi. Avallo, ishonch va iymon ustida qurilgan bu din har bir musulmon uchun haqqa eltuvchi toʻgʻri yoʻl va baxtli-saodatli hayot kechirishning kalitidir. Islom dinining vujudga kelishi, tarqalishi, eʼtiqod yoʻli va paygʻambarning kelishi oʻzining chuqur va uzoq yillik tarixiga egadir.

Kalit soʻzlar: din, islom, aqida, paygʻambar, iymon, hanifa, axloq, musulmon, butlar, xristianlik, yahudiylik, Qurʻon, ummat, xudolar.

Deyarli barcha din va diniy tabʼʼlimotlarning vujudga kelishi Uzoq Sharq, Oʻrta Sharq va boshqa qadimiy mamlakatlar tarixi bilan uzviy bogʻliq. Dastlab, Sharqda qadimgi dunyo olimlari dinning mazmunini aqlashga va tushuntirishga iltirilishgan. Quldorlik davriga yetib kelgandagina din haqida baʼʼzi tushunchalar paydo boʻla boshlagan. Avvallari dinni va xudolarni tabiiy xodisalar deb bilgan boʻlishsa, shu davrga kelib din va xudolar gʻayritabiiy kuchlar mohiyatidan degan fikrga kelishgan. Dinlarning dastlab kelib chiqishi haqida turli olimlarning fikrlari va farazlari mavjud. Jahon dini hisoblangan Islom dini arab tilidan olinib, bʼyoinish, bʼyitoat etish va bʼyozini Allohning irodasiga topshirish degan maʼʼnolarni anglatadi. Islom dini yana bir lugʻaviy maʼʼnosida bʼytinchlik-omonlik degan maʼʼnoni bildiradi. Shuning uchun ham musulmonlar bir-birlari bilan bʼyAssalamu alaykum deya salom berishsa, bʼyVa alaykum assalom deb javob qaytargan holatda salomlashadilar. Ushbu salom berish orqali musulmonlar bir-birlariga omonlik tilashadi. Islom dini vujudga kelgunga qadar Arabiston aholisi koʻpxudolik, yahudiylik va xristianlik mavjud boʻlgan edi. Ammo shunga qaramay, qadimgi arablarning koʻpchilgi- Makka va Yasribda yashovchilar savodlilarni tashkil qilgan. Muqaddas Kabʼba(bʼyharam) atrofida janjallashish va qon toʻkish tabʼʼqiqlangan. Oʻsha davrlarda Makka aholisi but-sanamlarga ibodat qilishgan. Kabʼbada, asosiy but yonida arablarning boshqa ilohlarini ifodalovchi 300 ga yaqin butler qoʻyilgan. Har bir qabilaning oʻz butlari boʻlib, faqat ulargagina sigʻinishgan.

Johiliyat davrida oʻrtoʻqlarining ajdodlari boʻlgan Ibrohim alayhissalom dinini saqlab qolgan bir guruh kishikar ham bor edi. Ular butsanamlarga sigʻinishmas edi. Ular yagona Xudoni bilar va ungagina ibodat qilishar edi. Ularni *ʻʻhaniflarʻʻ* deb atashgan. Qolgan butparastlarni tanqid qilar, ularni bu yoʻldan qaytarishga harakat qilishar edi. Ammo bu ishlari albatta oʻrtoʻqlar jamiyatning zodagonlariga yoqmas va boylar ularni oʻrtogʻiga boʻysundirishga harakat qilishar edi. Shuning uchun ham haniflar bir joyda uzoq

qolmas, qalandarona hayot kechirishga majbur boʻlishar edi. Ularga Zayd ibn Amr, Varaqa ibn Navfal, Ubaydulloh ibn Jahsh va Usmon ibn Huvayris, Quss ibn Sayidolarni misol keltirishimiz mumkin.

Islom dinida musulmlar islom tabʼlimotini dastlab Paygʻambar Muhammad s.a.vdan oʻrganishgan. Sovʻngra dinni chuqur ilmga ega boʻlgan olimlar tushuntirishgan va keyinchalik, bu tabʼlimotni tushuntiruvchi fan paydo boʻlgan. Bu fan turli davrlarda turli nomlamgan. Masalan, vʼal-fiqh, al-akbarvʼ, vʼtavhidvʼ, vʼaqidavʼ, vʼkalomvʼ, vʼusul ad-dinvʼ deb atalgan. Turli nomlanishlariga qaramay, islom tabʼlimoti aqidani oʻrgatadi. Ushbu tabʼlimotga binoan, insonning ikki dunyo saodati avallo uning aqidasiga bogʻliq. Agar insonning aqidasi pok boʻlsa, uning yovʼli ham, kovʼngli ham tovʼgʻvʼri boʻladi va albatta qilgan amallari va tavbalari qabul boʻlib, jannat ahlidan boʻladi. Agar musulmonning aqidasi nopok boʻlsa, buzuk boʻlsa, yurga yovʼli ham hayollari ham notovʼgri boladi va oxirida jahannam egalaridan biri boʻlishi mumkin. Aqida shunchalar muhimki, u har bir paygʻambarlarga Alloh taolo tomonidan uqtirilgan va bandalarga berilishi kerak boʻlgan tabʼlimotdir. Islom dini besh asos ustiga qurilgan din boʻlib, ular iymon, namoz, zakot, roʻza va haj amallari hisoblanadi.

Har bir din va eʼtiqodning keying avlodga yetkazilishida katta xizmat kovʼrsatuvchi va asos boʻluvchi bir yovʼriqnoma boʻlishi zarur. Islom dinida ham haq bilan yaratilgan musulmonlarni dinga tovʼgʻvʼri yovʼnaltiruvchi kitob- Qurʼoni Karim mavjud. vʼQurʼonvʼ arabcha vʼqaravʼ- vʼovʼqimoqʼvʼ fevʼlidan kelib chiqqan. Qurʼon sura va oyatlardan iborat. Sura Qurʼondan bir boʻlak boʻlib, eng kami uchta yoki undan kovʼp oyatlarni oʻvʼz ichiga oladi. Qurʼonda 30 pora va 114 sura mavjud boʻlib, eng katta sura-vʼBaqaravʼ surasi va eng kichik sura- vʼKavsarvʼ surasi hisoblanadi. Qurʼon Muhammad paygʻambar davrida kitob shakliga keltirib ulgurmaganligi sababli, bu ish xalifa Abu Bakr Siddiq

davrida uning topshirigʻi bilan Zayd ibn Sobit ismli sahoba tomonidan amalga oshirilgan. Qurʻonda Hijratdan oldin Makka suralaribʻk- 610-622-yillarda nozil boʻlgan va 90 ta surani oʻz ichiga oladi. 622-yildan nozil boʻlgan Madina suralaribʻk esa 24 ta surani oʻz ichiga oladi.

Barcha musulom ummatining paygʻambari- Muhammad ibn Abdulloh ibn Abd al-Mutallib Arabiston tarixida Fil voqeasibʻk boʻlib oʻtgandan 50 yil keyin tavallud topadi. Olimlarning aniqlashicha, paygʻambarimizning tugʻilishi milodiy 571-yilning 21- apreliga toʻgʻri keladi. Otalari paygʻambarimiz tugʻilmaslaridan avval savdo ishlari bilan Shomdan qaytayotib Yasribda vafot etganlar va oʻsha yerning oʻzida dafn etilganlar. Onalari Omina bint Vahb boʻlib, Banu Zuhra urugʻidan boʻlganlar. Onalari 5 yoshida vafot etgandan soʻng 8 yoshgacha bobolari Abdumutallib qoʻlida tarbiyalanadilar. Bobolari xastalanib qolgach, Muhammadni juda koʻrgani uchun uni eng sahovatli oʻgʻli Abu Tolib oʻgʻliga topshiradi va unga yaxshi qarashni vasiyat qilib ketadi. 25 yoshga yetganlarida Banu Asad urugʻidan boʻlgan boy xonim Xadicha bint Huvaylid unga oʻzining Shomga safar qilayotgan savdo karvoniga boshchilik qilishini soʻradi. Shundan soʻng paygʻambarimizning sadoqatli, rostgoʻy va halol ekanligini koʻrgach, urf-odatlariga toʻgʻri kelmasada, oralaridagi yosh farqi katta boʻlsa-da, ularga sovchi yuboradi. Amakilari Abu Tolib Xadicha tomonidan kegan sovchi Varaqaga rozilik beradi va nikohlarini oʻqishadi. Muhammad alayhissalomning yettita farzandlaridan oltitasi yabʻni Zaynab, Ummu Kulsum, Ruqiya, Fotima, Qosim va Abdullolar Xadicha onamizdan tugʻilgan. Ibrohim esa Moriya onamizdan tugʻilgan farzandi hisoblanadi. Muhammad s.a.v oʻzidan oldingi paygʻambarlar ishini davom ettirgan, qiyomat kunidan xabardor etish uchun, odamlarni toʻgʻri yoʻlga boshlash uchun yuborilgan oxirgi paygʻambar edilar.

Islom dini haqida soʻzlanganda, albatta unga axloq ham qoʻshimcha qilib aytiladi. Islomda eng asosiy narsalardan biri bu-axloqdir. Eng

yoshi hisoblangan jahon dinlaridan biri boʻlgan islom vujudga kelganidan boshlab hozirgi davrgacha ham, avallo, bagʻrikenglik tushunchasini ilgari suradi. Islom dini oʻzidan oldin paydo boʻlgan dinlar yahudiylik yoki xristianlik dinlarini ham hurmat qiladi va uning barcha huquqlarini qonun bilan mustahkamlab qoʻygan. Islom bu dinlarni ham tan oladi va ularga nisbatan adolatli boʻlishga buyuradi. Va Alloh taolo Qurʼonni Karimda ham shunday degan: *«...biror qavm (kishikar)ni yoqtirmaslik sizlarni ularga nisbatan adolatsizlik qilishga undamasin!»* (Moida, 8). Islom dastlabki paydo boʻlgan kunlaridanoq, hech bir boshqa dinga nisbatan adovatda boʻlmagan. Boshqa dinlarni ham paygʻambarlarni ham mavjudligiga ishonib, ularni oʻzaro teng koʻrgan. Din faqat toʻgʻri yovʻda xizmat qilishi oʻzaro yaxshilik va siylayi raxmdan toʻgʻri kerak deya taʼkidlab kelmoqda. Shuning uchun musulmonlar nafaqat oʻz dindoshlariga, oilalariga, jamiyatga balki, boshqa din vakillariga ham yaxshi munosabatda boʻlishi lozim. Islom dinida axloq eng asosiy maqsadlardan biri hisoblanadi. Paygʻambarimiz Muhammad s.a.v. Men faqatgina chiroyli xulqlarni mukammal qilish uchun yuborildim deganlar. Islomda eng katta axloqsizlik bu- insonning Alloh oldidagi vabʻadasi va vafosizligidir. Ular hali yer yuziga kelmasdan avval vabʻal-misoqʻda Alloh huzurida chin musulmon boʻlishga ahd etganlar va bu ahdlarini buzish eng katta axloqsizlik va noshukurlik boʻladi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. A.Abduomedov, B.Djalilov, A.Tashanov Dinlar Falsafasi. Toshkent.: Innovatsiya-Ziyov, 2020.
2. G.T.Tulemetova, Oʻ.M.Hasanbayev Dinshunoslik. Toshkent.: Zilol buloq, 2021.
3. Z.M.Islomov, N.A.Muhamedov, F.A.Sindarova Dinshunoslik.- Toshkent.: Niso Poligraf, 2016.
4. Sh.B.Jumayeva Dinshunoslik. Toshkent.: Renesans sarib, 2024.

5. A.Xasanov, O.Yusupov, K.Shermuhamedov, U.GvB™afurov, J.Karimov
Diniy Mutaassiblik: mohiyat, maqsadlar va oldini olish yovB™llari.
vB“Toshkent.:vBkToshkent Islom UniversitetivBk,2017.